

V Bruseli 8. 2. 2016
COM(2016) 48 final

SPRÁVA KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE

**o systémoch, ktorými sa hovädzie zvieratá znehybňujú prevrátením alebo inou
neprirodzenou polohou**

SPRÁVA KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE

o systémoch, ktorými sa hovädzie zvieratá znehybňujú prevrátením alebo inou neprirodzenou polohou

1. SÚVISLOSTI

V článku 27 ods. 2 nariadenia Rady (ES) č. 1099/2009 o *ochrane zvierat počas usmrcovania*¹ sa stanovuje že, „Komisia najneskôr do 8. decembra 2012 predloží Európskemu parlamentu a Rade správu o systémoch znehybňovania hovädzieho dobytku prevrátením alebo inou neprirodzenou polohou. Táto správa musí vychádzať z výsledkov vedeckej štúdie, v ktorej sa uvedené systémy porovnávajú so systémami ponechávajúcimi hovädzí dobytok vo vzpriamenej polohe, pričom sa v nej zohľadnia aspekty dobrých podmienok zvierat, ako aj sociálno-ekonomické vplyvy vrátane prijateľnosti zo strany náboženských spoločností a bezpečnosti prevádzkovateľov. K tejto správe sa podľa potreby priložia legislatívne návrhy s cieľom zmeniť a doplniť toto nariadenie týkajúce sa systémov znehybňovania hovädzieho dobytku prevrátením alebo inou neprirodzenou polohou.“

Komisia na účely prípravy tejto správy zadala vypracovanie štúdie (neskôr nazvanej „štúdia BoRest“²).

Vzhľadom na špecifickosť a zložitosť tejto štúdie (najmä na zber technických a vedeckých údajov na bitúnkoch) trvala jej príprava a realizácia oveľa dlhšie, než sa očakávalo, a to je príčinou oneskorenia prijímania tejto správy.

2. ZNEHYBŇOVACIE SYSTÉMY PRE HOVÄDZIE ZVIERATÁ USMRCOVANÉ BEZ OMRÁČENIA

2.1. Problematika

Hovädzie zvieratá³ sa na bitúnkoch pred omrácením, ktoré sa obvykle vykonáva jatočnou pištoľou s bodcom (upevnenou strelou s prerazením lebky), znehybňujú v znehybňovacích zariadeniach (klietkach/boxoch) vo vzpriamenej polohe.

V článku 4 ods. 4 nariadenia (ES) č. 1099/2009 sa stanovuje, že požiadavky na omračovanie stanovené v článku 4 ods. 1 a v prílohe I k tomuto nariadeniu sa neuplatňujú, ak sa usmrtenie vykonáva osobitným spôsobom podľa náboženských rituálov za predpokladu, že sa zabitie uskutoční na bitúнку. Za týchto podmienok sa

¹ Ú. v. EÚ L 303, 18.11.2009, s. 1.

² *Znehybňovacie systémy pre hovädzie zvieratá usmrcované bez omráčenia/dôsledky na dobré podmienky zvierat a sociálno-ekonomické dôsledky – BOREST* – vypracoval Institut de l'Élevage (ako koordinátor), jún 2015. (http://ec.europa.eu/food/animals/welfare/practice/slaughter/index_en.htm).

³ V kontexte tejto správy sa výraz „zvieratá“ vzťahuje iba na hovädzie zvieratá (dospelý hovädzí dobytok a teľatá).

právnymi predpismi EÚ výnimočne umožňuje usmrcovanie bez omráčenia, napr. vykrytie zvierat bez predchádzajúceho omráčenia, vrátane rituálneho usmrtenia podľa židovských alebo moslimských rituálov. Na tento účel boli navrhnuté osobitné znehybňovacie systémy na prevrátenie hovädzieho zvierat'a dolu hlavou alebo na bok (otočné kliečky) s cieľom uľahčiť osobe vykonávajúcej usmrcovanie zvierat'a rez. Tieto znehybňovacie systémy možno používať len v prípade, že zvieratá sa usmrcujú bez omračovania⁴.

Podľa správy z roku 2004 *o aspektoch súvisiacich s dobrými životnými podmienkami zvierat pri jednotlivých metódach omračovania a usmrcovania* uprednostňujú vedci z Európskeho úradu pre bezpečnosť potravín (EFSA) v prípade usmrcovania bez omračovania znehybňovanie zvierat vo vzpriamenej polohe⁵. Svoje stanovisko založili na publikácii z roku 1990, v ktorej sa porovnávali dva druhy kliečok (kliečka znehybňujúca vo vzpriamenej polohe a otočná kliečka).

Počas postupu prijímania nariadenia (ES) č. 1099/2009 sa však tvrdilo, že otočné kliečky používané v Európe sa v súčasnosti výrazne líšia od modelu opísaného v publikácii z roku 1990. Okrem toho niektoré náboženské spoločenstvá vyjadrili obavy, že vzpriamená poloha nemusí byť v súlade s ich náboženskými rituálmi.

2.2. Celková situácia

V roku 2012 bolo v EÚ celkovo usmrtených 25 miliónov kusov hovädzích zvierat⁶, z ktorých približne 2,1 milióna⁷ (8,5 %) bolo usmrtených bez omráčenia, a to takmer všetky (97 %) v šiestich členských štátoch⁸.

Z uvedených 2,1 milióna zvierat bolo viac ako 1,6 milióna usmrtených v otočných zariadeniach (78 % zvierat usmrtených bez omráčenia) a zvyšok (22 %) bolo usmrtených v zariadení vo vzpriamenej polohe.

V roku 2012 sa otočné zariadenia nepoužívali v Lotyšsku, Portugalsku, Rumunsku, na Slovensku a v Spojenom kráľovstve. Vzpriamená poloha bolo povinná v Spojenom kráľovstve⁹.

Miera používania kliečok vo vzpriamenej polohe a otočných kliečok sa medzi jednotlivými členskými štátmi značne líši. Nadobúda rôzne hodnoty od 100 % kliečok vo vzpriamenej polohe (v Spojenom kráľovstve vďaka právnym predpisom) až po 90 % otočných kliečok (vo Francúzsku).

Pokiaľ ide o používanie otočných kliečok, existuje tu široká škála postupov. Väčšina prevádzkovateľov bitúnkov (80 %) ich používa v prevrátenej polohe – otočené o 180° (dole hlavou), zatiaľ čo zvyšok otáča zviera čiastočne – o 90° (na bok).

⁴ Článok 15 ods. 2 nariadenia (ES) č. 1099/2009.

⁵ http://www.efsa.europa.eu/EFSA/efsa_locale-1178620753812_1178620775454.htm, pozri stranu 25.

⁶ Podrobnosti sa uvádzajú najmä v oddiele 4 štúdie BoRest.

⁷ Na základe prieskumu z roku 2012 medzi príslušnými orgánmi išlo presne o 2 147 300 kusov hovädzích zvierat.

⁸ V Belgicku, vo Francúzsku, v Taliansku, Holandsku, Španielsku a Spojenom kráľovstve.

⁹ Vzpriamená poloha bolo povinná aj v Estónsku, ale počas prieskumu sa tu nevykonalo žiadne usmrtenie bez omráčenia.

2.3. Otočné zariadenia

Existuje veľa typov používaných zariadení (v štúdiu BoRest bolo identifikovaných 32 modelov), ktoré vyrábajú rôzni výrobcovia. Traja hlavní výrobcovia sa delia o 50 % trhu, pričom druhú polovicu pokrývajú miestne podniky.

Podľa štúdie BoRest je viac ako 90 % francúzskych bitúnkov vybavených modernými otočnými zariadeniami, a to nezávisle od veľkosti bitúnku. Tieto zariadenia sa používajú aj v iných krajinách, ako sú Holandsko, Španielsko a Belgicko (spolu s Francúzskom predstavujú tieto členské štáty 85 % zvierat usmrcovaných bez omráčenia).

Na základe týchto údajov sa v štúdiu BoRest odhaduje, že viac ako 85 % zvieratá je usmrcovaných v moderných otočných zariadeniach. Je to v súlade so skutočnosťou, že 67 % bitúnkov je vybavených zariadeniami novšími ako 10 rokov a že menej ako 15 % bitúnkov predstavuje investície pred rokom 1990.

3. ÚVAHY O DOBRÝCH ŽIVOTNÝCH PODMIENKACH ZVIERAT

3.1. Prehľad literatúry

V správe EFSA z roku 2004 sa vedci odvolávajú na štúdiu z roku 1990, v ktorej sa porovnáva druh kletky, v ktorej sú zvieratá znehybnené vo vzpriamenej polohe (typ Cincinnati alebo ASCPA), a kletky, v ktorej sú zvieratá otočené na bok alebo chrbát (typ Weinberg). Z tejto štúdie vyplýva, že znehybňovanie zvierat vo vzpriamenej polohe je v oblasti dobrých životných podmienok zvierat výhodnejšie.

Od zavedenia kletky typu Weinberg už došlo k významným zmenám pôvodného konštrukčného návrhu otočných znehybňujúcich zariadení.

Prevracanie zvierat spôsobuje celý rad obáv súvisiacich s dobrými životnými podmienkami zvierat: zviera sa vystaví v neprirodzenej polohe, čo navodí tlak v brušnej dutine a stres z dôvodu prevrátenia, najmä ak je zviera takto zadržované dlhý čas.

Na druhej strane znehybnenie vo vzpriamenej polohe pri usmrcovaní bez omráčenia sťažuje situáciu osobe vykonávajúcej usmrtenie (rez musí viesť zdola nahor) a môže predstavovať horšie pracovné podmienky.

3.2. Údaje získané zo štúdie BoRest

V rámci štúdie BoRest sa skúmali otázky dobrých životných podmienok 1 113 kusov hovädzích zvierat z rôznych vzoriek kategórií zvierat, znehybňovacích zariadení alebo postupov zozbieraných na 18 bitúnkoch v šiestich členských štátoch¹⁰ od júla do decembra 2013. Sledovalo sa niekoľko ukazovateľov dobrých životných

¹⁰ V Belgicku, vo Francúzsku, v Taliansku, Holandsku, Španielsku a Spojenom kráľovstve. V čase štúdie pochádzalo 97 % všetkých hovädzích zvierat usmrtených bez omráčenia z týchto šiestich členských štátov.

podmienok zvierat v súvislosti s trvaním znehybnenia, postupmi rezania a vykrvovania, ako aj so stratou vedomia.

Pri väčšine premenných boli rozsahy priemerných hodnôt získaných v troch polohách (v prevrátenej polohe, v polohe na boku, vo vzpriamenej polohe) podobné. Výsledky poukázali na určité rozdiely, ale väčšina z nich mohla súvisieť s niektorými zvláštnosťami konštrukčného návrhu zariadenia, s kvalitou znehybnenia hlavy a so zručnosťou prevádzkovateľov.

Vzhľadom na vysokú variabilitu konštrukcie bitúnkov (dispozičný plán preháňacích chodieb, znehybňovacích a vykrvovacích zón, konštrukčný návrh znehybňovacieho zariadenia atď.), ako ja zručnosť a spôsobilosť osôb vykonávajúcich usmrcovanie, ktorá bola pozorovaná počas štúdie, nebolo možné zohľadniť a zanalyzovať všetky faktory.

Štúdia však nevedla k nezvratným zisteniam o významných rozdieloch z hľadiska dobrých životných podmienok zvierat medzi uvedenými dvomi znehybňovacími systémami.

4. EKONOMICKÉ, SOCIÁLNE A SPOLOČENSKÉ ASPEKTY

Podľa štúdie BoRest sú systémy znehybňujúce vo vzpriamenej polohe lacnejšie ako otočné, a to vo všetkých ekonomických aspektoch, ako sú celkové investície, údržba a životnosť.

Náklady na znehybňujúce zariadenie vo vzpriamenej polohe sa odhadujú na približne 4 300 EUR ročne (vrátane nákladov na odpisy investícií vo výške 50 000 EUR, na údržbu a úroky) a v prípade otočného znehybňujúceho zariadenia vo výške 12 600 EUR ročne (vrátane nákladov na odpisy investícií vo výške 100 000 EUR, na údržbu a úroky).

Treba však pripomenúť, že náklady na znehybňovanie predstavujú len malú časť (menej ako 10 %) z celkových nákladov na usmrcovanie.

Rýchlosť linky na bitúnku je jedným z najdôležitejších faktorov, pokiaľ ide o náklady na usmrcovanie. V tejto súvislosti sa v štúdiu dospelo k záveru, že rýchlosť linky sa v prípade systému znehybňovania vo vzpriamenej polohe a v prípade otočného systému nelíši. V oboch prípadoch sa priemerne usmrť asi 28 až 30 dospelých zvierat za hodinu.

Podľa vyhlásení riaditeľov bitúnkov v porovnaní s nákladmi zohrávajú rovnako dôležitú úlohu pri výbere znehybňovacieho systému aj bezpečnosť personálu pri práci, dobré životné podmienky zvierat a náboženská prijateľnosť.

V kontexte štúdie BoRest sa vynaložila pomerne veľká snaha na získanie informácií od širokej škály náboženských predstaviteľov¹¹.

Zástupcovia židovských komunít vždy uprednostňovali prevrátenú polohu.

¹¹ Pozri najmä tabuľku č. 40 na strane 126 a stranu 249 štúdie.

Zástupcovia moslimských komunit často uprednostňovali otočné zariadenia, ale vzpriamenú polohu takisto považovali za prijateľnú, ak sa správne prispôsobila a ak boli pracovníci prevádzkujúci systém skúsení.

Podľa názoru oboch komunit znehybnenie hlavy, bez ohľadu na polohu hovädzích zvierat, predstavuje problém z hľadiska dobrých životných podmienok zvierat, účinnosti odkrvania a postupov.

Pokiaľ ide o pracovné podmienky, nebolo možné uskutočniť porovnanie medzi uvedenými dvomi znehybňovacími systémami v dôsledku obmedzeného počtu odpovedí zamestnancov pracujúcich so znehybňovacím systémom vo vzpriamenej polohe. Hlavné riziká z hľadiska bezpečnosti práce súvisia s možným neočakávaným pohybom zvierat po uvoľnení zo znehybňovacieho zariadenia a počas dvíhania.

5. OBCHOD

Žiadne oficiálne správy o obchodovaní s mäсами halal a kóšer neexistujú.

Na základe údajov Eurostatu z rokov 2009 – 2013 bol vývoz hovädzieho mäsa z EÚ do moslimských krajín stredozemskej oblasti a Izraela veľmi nízky (menej ako 15 000 ton ekvivalentu jatočnej hmotnosti) v porovnaní s celkovým vývozom do tretích krajín (až do 400 000 ton ročne). Okrem toho je z roka na rok veľmi premenlivý. Vývoz EÚ na Blízky východ sa v posledných rokoch výrazne zvýšil, ale stále je na nízkej úrovni.

6. ZÁVER

Znehybňovací systém pre hovädzie zvieratá usmrcované bez omráčenia vyberá prevádzkovateľ bitúnkov s cieľom splniť náboženské požiadavky príslušných komunit. Okrem toho si prevádzkovatelia želajú systém, ktorý umožňuje rýchlu stratu vedomia zvierat'a, zabezpečuje bezpečnosť pri práci a je ekonomicky životaschopný.

V EÚ sa používajú dva hlavné znehybňovacie systémy:

- a) systém znehybňovania vo vzpriamenej polohe, v ktorom sa zvieratá vykrvujú vo vzpriamenej polohe (používa sa aj v prípade omračovania zvierat jatočnou pištoľou s upevnenou strelou);
- b) otočný systém, v ktorom sa zvieratá vykrvujú po otočení do prevrátenej polohy alebo polohy na boku (povolený len na usmrcovanie bez omráčenia).

Oba systémy majú výhody aj nevýhody. Systém znehybňovania vo vzpriamenej polohe bol v minulosti považovaný za vhodnejší z hľadiska dobrých životných podmienok zvierat, pretože nestavia zviera do neprirodzenej polohy. Z údajov zhromaždených v prípade viac ako tisíc zvierat v EÚ vyplýva, že z hľadiska dobrých životných podmienok zvierat neexistuje žiadne presvedčivé zistenie naznačujúce, že jeden systém je lepší ako druhý. Vzhľadom na rozmanitosť situácií zistených na bitúnkoch závisia dobré životné podmienky zvierat viac od konštrukčného návrhu a

spôsobu používania zariadení, ako od polohy zvierat (vo vzpriamenej alebo prevrátenej polohe).

To isté platí pre bezpečnosť obsluhy alebo rýchlosť linky na bitúnku.

Investičné a prevádzkové náklady sú podstatne vyššie v prípade otočných znehybňovacích systémov než v prípade systémov znehybňujúcich vo vzpriamenej polohe. Otočné systémy sa však v EÚ bežne používajú (v prípade 80 % hovädzích zvierat usmrtených bez omráčenia).

Prevažná väčšina otočných znehybňovacích systémov používaných v EÚ bola navrhnutá len nedávno.

Informácie o najlepších postupoch a školenia o správnom používaní týchto znehybňovacích systémov prispievajú k zlepšeniu životných podmienok zvierat nezávisle od použitého znehybňovacieho systému. Štúdia BoRest poskytuje v tejto súvislosti prehľad.